

РОЗДІЛ I

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ВНЗ

УДК 023.3

С. В. Назар'єва,
заступник директора

Форми та напрями діяльності науково-методичної ради НБ МДУ

У статті розглянуто характерні риси 10-річної діяльності науково-методичної ради бібліотеки: розробка інструктивної, технологічної та методичної документації, впровадження конкурсної діяльності, робота Школи молодого бібліотекара, Школи резерву, тощо. Висвітлено роль науково-методичної ради у науково-дослідній і видавничій діяльності бібліотеки, атестації працівників і підвищенні кваліфікації.

Ключові слова: *методична робота, науково-методична рада, підвищення кваліфікації.*

Є дві моделі організації методичної роботи у бібліотеці. Організацією впровадження нововведень у бібліотеках за радянських часів займалися методичні служби та методисти, які аналізували статистику, розробляли навчальні чи ідеологічні заходи, проводили дослідження, писали статті, відстежували нові форми роботи та таке ін. Цей підхід непрямо свідчить про невисоку управлінську кваліфікацію керівників підрозділів та великий рівень керованості та підконтрольності. Досвід іноземних та багатьох пострадянських бібліотек показав, що там, де є сильний директор, сильні керівники підрозділів, – там не має методичної служби. Усі підрозділи

разом з поточними завданнями виконують методичну роботу з аналізу, збору, подання інформації. Така організація роботи потребує від директора широкого бачення та довіри до керівників підрозділів, а від останніх – високого рівня підготовки.

Керівники структурних підрозділів та провідні фахівці НБ МДУ з 2005 року об'єднанні у методичну раду (з 2010 р. – *науково-методичну раду бібліотеки*, далі – *НМР*), і всі разом вирішують, яким чином забезпечити розвиток бібліотеки як підрозділу університету з урахуванням сучасних вимог до освітнього процесу у ВНЗ. «Положення про роботу НМР НБ МДУ» визначає такі *основні завдання* НМР, як організація та координація наукової та методичної роботи бібліотеки, підвищення ролі керівного складу та розвиток творчої активності та ініціативи бібліотекарів. До *складу* цього колегіального органу управління входять: заступник директора (голова), завідувачі відділів та секторів, провідні фахівці. Щорічно проводиться від 7 до 4 засідань методичної ради, де розглядаються стратегічні плани роботи бібліотеки, плани роботи методичної ради, теми практикумів, семінарів з підвищення фахової кваліфікації для різних категорій слухачів, інструктивно-технологічні, методичні матеріали, аналізи роботи за різноманітними напрямками діяльності бібліотеки, матеріали соціологічних досліджень тощо. Засідання методичних рад протоколюються, прийняті рішення і рекомендації виконуються як обов'язкові усіма співробітниками бібліотеки.

Дане дослідження стало результатом вивчення, аналізу та систематизації матеріалів звітів за 2005–2015 рр. про роботу НБ МДУ в цілому та науково-методичної ради бібліотеки зокрема. Якщо перший план НМР повністю складався лише з переліку інструктивної документації (35 шт.), які потребували розробки, то у 2015 році члени

НМР НБ МДУ працювали за наступними **напрямами діяльності**:

- аналітично-прогностична діяльність відділів, організація та участь в управлінні бібліотечних проєктів;
- науково-методична діяльність;
- науково-дослідна діяльність з актуальних питань бібліотекознавства та інформаційних технологій;
- науково-організаційна діяльність;
- організація співпраці та розвиток взаємодії з іншими бібліотеками;
- видавнича діяльність та публікаційна активність;
- науково-бібліографічна та інформаційна діяльність;
- створення інформаційного ресурсу з питань науково-дослідної, науково-методичної роботи та підвищення кваліфікації;
- популяризація послуг бібліотеки, рекламно-промоційна діяльність.

Постійне самовдосконалення на основі інновацій протягом досліджуваного періоду допомагало НБ МДУ лишатися конкурентоспроможною, в оптимальні терміни досягати бажаних результатів та відповідати сучасним вимогам до бібліотек ВНЗ.

Бібліотека у цей період стрімко розвивалась: змінювалась структура, зростали штати, удосконалювалися технологічні процеси. Нагадаю, що на час створення ради структура бібліотеки складалась з трьох відділів та одного сектору, а саме: з відділів комплектування та наукової обробки документів, новоствореного довідково-бібліографічного відділу та відділу обслуговування з 1 абонементом та 1 сектором читальних залів. Зараз до структури бібліотеки входить 5 відділів та 7 секторів. Створення нових підрозділів, впровадження нових технологічних процесів вимагало від членів ради розробки великої кількості **інструктивної, технологічної та методичної**

документації. Розроблення нової документації було пріоритетним напрямком роботи ради протягом 2005–2006 рр. та сприяло раціональній організації та управлінню бібліотечними процесами. Протягом наступних років вже частіше виникла потреба у доопрацюванні та уточненні деяких застарілих документів (наприклад, у 2010 р. з 48 документів, розглянутих НМР, тільки 8 – нових). Загалом за досліджуваний період було розроблено майже 120 назв документів, у т.ч. 56 положень, 30 інструкцій за напрямками роботи, а ще ряд загальнобібліотечних документів (наприклад, програми з підвищення кваліфікації, інформатизації та інш.).

Підвищення кваліфікації працівників – це одне із стратегічних завдань бібліотеки, це запорука її життєздатності. І це один з важливіших напрямків у роботі НМР. Тільки за період з 2001 по 2006 рр. у бібліотеці звільнилося 16 співробітників, тобто на початок досліджуваного періоду штат був оновлений майже на 100 %. А за 2005–2011 рр. кількість ставок зросла з 17 до 27. Більшість з нових співробітників не мали фахової освіти, тож вкрай необхідно була робота з наставництва та підвищення кваліфікації. Навчалися співробітники усіх рівнів. Членами методради були розроблені положення «Про систему підвищення кваліфікації у бібліотеці МДУ» та програма «Бібліотечні кадри», яка регламентувала рівні, форми, теми занять та була виставлена на Бібліотечному інформаційно-освітньому порталі [2].

Перш за все, вивчався та запозичувався **досвід різноманітних бібліотек.** Впровадження бібліотекою досвіду інших книгозбірень із забезпечення важливих організаційних та технологічних процесів відбувалося завдяки роботі з фаховою періодикою, а також внаслідок відвідування бібліотек м. Маріуполя та особистих контактів з науково-технічною бібліотекою Приазовського державно-

го технічного університету (*далі – НТБ ПДТУ*) та з Центральною міською бібліотекою ім. В. Г. Короленка (централізована бібліотечна система для дорослих, *далі – ЦБС*). У 2005 році, наприклад, ми 11 разів відвідали бібліотеки міста та 28 разів консультувалися у методистів усіх рівнів. Цьому сприяло підключення Інтернету, яке спростило ділове листування з методичними об'єднаннями м. Донецька та м. Києва. Загальні питання десятки раз обговорювали з методистами публічних бібліотек на форумі «Бібліотечному фахівцю» [1].

У 2005–2006, 2010 рр. на базі бібліотеки МДУ тричі на рік проводилися заняття *Школи молодого бібліотекара* (під керівництвом В. Л. Давшан); у 2006 р. також працювала *Школа резерву* (під керівництвом С. В. Назар'євої). Звертає увагу той факт, що спочатку заняття носили теоретичний характер та мали за мету навчити основам бібліотечної справи. З ростом професійного рівня новачків, по-перше, збільшується кількість *загальнобібліотечних семінарів* та, по-друге, їх кількість подекуди поступається практикумам. Наприклад, тільки у 2010 році, було проведено 18 *практичних занять* з роботи у бібліотечній програмі ІРБІС, що було пов'язано з автоматизацією відділів та з процесом ретроконверсії фондів, у якому були задіяні майже всі структурні підрозділи бібліотеки. Завдяки системному навчанню успішно пройшла *атестація* керівних кадрів (2005) та співробітників (2007) бібліотеки, а також загальнобібліотечна атестація (2013), на якій колеги демонстрували свій доробок у вигляді портфоліо.

Пошук нових форм роботи, які сприяли б підвищенню професійного рівня, стимулювали інноваційну та творчу активність співробітників привели до впровадження *конкурсної діяльності*. Співробітники демонстрували креативність не тільки у регіональних конкурсах, наприклад, «Володар світу інформації» (наукова бібліотека

Донецького національного університету, далі – *НБ ДонНУ*, 2009), але й в організованих НБ МДУ: у конкурсі-огляді на кращу організацію та використання підсобних фондів (2010), конкурсі на кращу віртуальну виставку (2013). Перший конкурс виявив ряд проблем та стимулював розпочати п'ятирічну роботу з аналізу використання фонду (поетапно), організації фонду за оновленими таблицями ББК для наукових бібліотек. Розпочалася науково-бібліографічна робота зі створення робочих таблиць (опрацьовували від 2 до 5 розділів ББК на рік), прийнято ряд **методичних рішень із систематизації та каталогізації**. Під час підготовки та проведення конкурсу бібліотекари знайомилися з досвідом інших бібліотек, отримували нові знання та необхідні навички, удосконалювали роботу щодо організації та використання фондів, створювали віртуальні виставки, за результатами роботи у цьому напрямку була написана стаття [3].

Бібліотека активно співпрацювала з іншими бібліотеками з точки зору підвищення кваліфікації та обміну досвідом. Пізнавальною була робота у триденній **Школі ІРБІСА** на базі науково-технічної бібліотеки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (2005; далі – *НТУ «ХПІ»*), з якої розпочалось впровадження нової бібліотечної програми у відділі комплектування та наукової обробки документів. Рекомендації семінарів використовувалися не тільки у практичній роботі відділу, а й у процесі автоматизації інших структурних підрозділів.

Обміну досвідом з земляками та впровадженню інновацій сприяли заняття у **Школі профмайстерності**, які проводила на своїй базі НБ ДонНУ протягом 2010–2012 рр. для членів методичного об'єднання бібліотек ВНЗ III–IV рівня акредитації Донецької та Луганської областей: «Створення електронних копій документів», «Сучасні

форми виховної роботи», «Ретроконверсія бібліотечних фондів», «Масова робота», «Віртуальна виставка – створення нового інформаційного середовища», семінар-практикум з обробки документів тощо.

2012–2014 рр. були плідними з точки зору організації навчання співробітників бібліотеки на різноманітних **курсах підвищення кваліфікації**. У 2012 р. семеро бібліотекарів з базовою бібліотечною освітою пройшли курс на базі Луганського державного інституту культури. У 2013 році троє співробітників пройшли повний курс навчання у дистанційному курсі «Куратор контенту-2» на базі НТУ «ХПІ», завдяки якому, до речі, спостерігався сплеск використання навчаючих вебінарів як сучасної форми підвищення кваліфікації у 2013–2014 рр. У 2014 р. два завідувача відділами та заступник директора навчалися на очно-заочних курсах на базі Інституту менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України.

На міському рівні ми також намагалися налагодити контакти з бібліотеками, запрошувати на свої та відвідували сторонні заходи з підвищення кваліфікації. Так у 2010 р. НТБ ПДТУ провела для нас цікавий майстер-клас з роботи у Photoshop, а НБ МДУ провела **практичне заняття** з роботи у PowerPoint для працівників бібліотеки ім. О. С. Серафимовича. У 2014 р. наша бібліотека у рамках міської **Школи бібліотекара-практика** провела два практичних заняття з бібліотекарами ЦБС для дорослих та ЦСБ для дітей зі створення блогів та лекцію «Куратор контенту». Підготовка лекцій та практичних занять також сприяла підвищенню фахової кваліфікації бібліотекарів, бо найкраще навчаєшся саме тоді, коли навчаєш інших. Протягом 2015 року бібліотека неодноразово **консультувала та надавала методичну допомогу** з питань обліку, списання та вилучення документів бібліотеці евакуйованого у місто Маріуполь Донецького держав-

ного університету управління.

За останні 5 років бібліотека отримала статус наукової (2011), значно розширила структуру та збільшила штат, активізувала **науково-дослідну діяльність** (далі – НДД). Члени НМР, авангард науково-дослідної роботи бібліотеки, проводили різні за темою, формою та тривалістю дослідження. Довгострокова робота над краєзнавчою тематикою, дослідження ФРЦК неодноразово ставали предметом публікацій у журналах та збірниках матеріалів конференцій та семінарів. Особливо треба відмітити **публікаційну активність** за краєзнавчою тематикою О. В. Дейниченко. Розробка протягом досліджуваного періоду **методики** аналізу використання підсобних фондів, аналізу оновлення фонду, аналізу наповнення каталогів та відображення фондів, методики проведення переобліку та інш. сприяли зростанню рівня аналітичної діяльності членів НМР, а висновки щорічних **аналізів** використовувалися ними у плануванні роботи відділів. З 2006 року бібліотека почала проводити **соціологічні дослідження** за різними темами, наприклад: професійний рівень співробітників, культурно-просвітницька робота бібліотекарів, інформаційно-бібліографічне обслуговування читачів, вподобання у читанні, задоволення послугами тощо. За результатами НДД готувалися доповіді на конференціях та семінарах, публікувалися статті як у власних виданнях, так і в інших виданнях України.

Працівники бібліотеки брали активну **участь у наукових конференціях**, які проводилися у м. Маріуполь та поза його межами. Така форма роботи дає бачення основних тенденцій у бібліотечній справі України, знайомить з інноваціями, дозволяє розповісти про власні досягнення та встановити особисті контакти з керівниками та фахівцями інших бібліотек. З 2005 по 2009 рр. члени ради та директор бібліотеки мали можливість відвідувати у

середньому по 3 заходи всеукраїнського масштабу на рік. Фінансова неспроможність останніх років призвела до зменшення кількості доступних міжнародних конференцій та збільшила значення для підвищення кваліфікації міських конференцій, які були започатковані у 2010 р. НТБ ПДТУ.

Саме локальний характер цих заходів дозволив охопити максимальну кількість співробітників бібліотеки та збільшити кількість виступів: наприклад, у конференції НТБ ПДТУ «Бібліотеки Маріуполя: оцінюючи минуле, бачити майбутнє» (2015 р.) прийняли участь 20 наших колег, троє з яких виступали з доповіддю на пленарному засіданні, двоє – на секціях. Треба додати, що за останній час НБ МДУ також виступала *організатором* та провела на своїй базі міські науково-практичні конференції «Використання сучасних технологій для створення бібліотечного інформаційного продукту» (2013 р., 5 доповідей) та «Бібліотеки вищих навчальних закладів Маріуполя: сучасні тенденції розвитку» (2015 р., 5 доповідей). Підготовка до виступів, аналіз та осмислення напрямків роботи, написання статей до збірників матеріалів конференцій – все це також сприяє професійному розвитку кадрів.

Разом з науково-дослідною роботою у бібліотеці розвивається видавнича діяльність як важливий напрямок методичної роботи. У бібліотеці останні роки розпочався випуск *методичних рекомендацій* серії «Інформаційні технології в бібліотеці», *збірників матеріалів* щорічного науково-методичного семінару з НДД та матеріалів науково-практичних конференцій НБ МДУ.

З точки зору інформаційної діяльності у бібліотеки є цікавий досвід з випуску *бібліографічних покажчиків* різних серій: «Маріупольський державний університет: Інформ-моніторинг ЗМІ», «Праці вчених МДУ», «Публікації кафедр МДУ», «Фонд рідких и цінних книг. Библио-

графические указатели». Останні п'ять років щорічно видається 3-6 назв показчиків.

Важливою формою цього напрямку є проведення **бібліографічних оглядів** фахової літератури з питань бібліотекознавства і бібліографії. Протягом досліджуваного періоду бібліотека поповнила фонд фахової літератури лише на 21 книгу та лише 6 раз з 11 передплатувала по 5-7 назв журналів з бібліотечної справи. Та бібліотека використовувала усі можливості мережі Інтернет: це і відкритий доступ до видань, і бібліотечні сайти, блоги та інші електронні ресурси. Крім того, з 2013 року бібліотека веде професійно-методичний **блог Библио.net** – інформаційний ресурс який містить документи з бібліотечної справи, висвітлює професійні питання, дає методичні поради, посилання на досвід та цікаві ідеї колег (<http://bibliobzor.blogspot.com/>). Блог набув визнання у професійної спільноти, має близько 120 тис. відвідувань, входить до переліку блогів, рекомендованих УБА, був двічі нагороджений бібліотечною блогерською спільнотою, отримував подяки від колег-учнів дистанційного курсу «Куратор змісту». Авторські матеріали були включені до колекції сайту ДокШир (<http://www.docshyr.info/?p=1106>), який акумулює та надає вичерпну інформацію про відкриті національні та міжнародні бібліотекознавчі ресурси Інтернету.

Останній за часом, але не за важливістю напрямок роботи – розвиток рекламної діяльності бібліотеки. За ініціативи членів НМР у минулому році була організована робоча група НБ МДУ для реалізації **проекту з інформаційного представництва у мережі Інтернет**, який об'єднав 4 колег різних відділів та координує роботу 6 каналів розповсюдження інформації. Цей новий напрямок – поле для креатива членів НМР та зацікавлених професіоналів, тож, крім вже розробленого «Положення з інформаційного

представництва», у перспективі видання методичних рекомендацій за напрямком роботи, проведення занять тощо. А для того, щоб навчити колег, треба самому бути на крок попереду, займатися *самоосвітою*: вивчати основи маркетингу, PR, бібліотечну журналістику тощо.

Член НМР НБ МДУ – це постійне самовдосконалювання, пошук нового цікавого досвіду. Практика доводить, що для цієї роботи замало набору професійних знань. Потрібні аналітичний склад ума, вміння прогнозувати, бачити вихід з проблемної ситуації. Вміння засвоювати нове та транслювати інновації, генерувати власні ідеї, впроваджувати їх у практику, мати творче мислення та креативний підхід. А головне – брати на себе відповідальність, «палати» ідеєю та вміти повести за собою підлеглих. Бо розвиток бібліотеки залежить не від одного методиста, або навіть сімох членів НМР, а від злагодженої роботи усього колективу.

Список рекомендованої літератури

1. Бібліотечному фахівцю. Запитання – відповіді. – Режим доступу: <http://profy.nplu.org/guestbk.php?lng=uk>.
2. Назарьева С. Библиотечные кадры библиотеки МГГУ : Программа повышения квалификации всех категорий сотрудников библиотеки МГГУ: уровни, формы, темы занятий) / С. Назарьева // Бібліотечний інформаційно-освітній портал. – Режим доступу до док.: http://libportal.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=548&Itemid=0.
3. Назарьева С. В. Конкурсная деятельность в НБ МГУ как форма повышения квалификации сотрудников / С. В. Назарьева // Науково-дослідна діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету : матеріали II науково-методичного семінару. 27 лютого 2014 р. / ред. А. П. Шакула. – Маріуполь : МДУ, 2014. – С. 78–84.

Науково-методична рада НБ МДУ С. Назарів'єва

2005-2015 рр.

інструкції положення методики	НБ ПДТУ ЦБ ім. В. Короленко	методичний центр зонального об'єднання форум "Бібліотечному фахівцю"	Школа молодого бібліотекаря Школа резерву Школа бібліотекаря - практика (для бібліотекарів м. Маріуполя) загальнобібліотечні семінари практикуми
-------------------------------------	--------------------------------	--	--

Володар світу
інформації (ДОНУ)
Організація та
використання фонду
(МДУ)
Краща віртуальна
виставка (МДУ)

семінари (НБ ПДТУ)
практиум (бібліотека
ім. А. Серафимовича)
Школа
профмайстерності
(ДОНУ)
Школа ІРЕІСА
(НБ НТУ "ХПІ")

Луганський державний
інститут культури
дистанційні курси
"Куратор змісту" (НБ
НТУ"ХПІ")
Інститут менеджменту
освіти НАПНУ

красзнавство
ФРЦК
методики досліджень
аналіз напрямку робіт
соціологічні опитування

участь у всеукраїнських
та регіональних
конференціях
організатор
конференцій

видавнича діяльність
публікаційна
активність

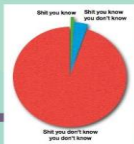

фонд фахової
літератури
бібліографічні огляди

професійний
інформаційний ресурс
Біблію.net

інформаційне
представництво НБ у
мережі

самоосвіта

Далі буде...

ББК 91
УДК 012

Відповідальний за випуск: директор наукової бібліотеки Маріупольського державного університету Шакула А. П.

Комп'ютерна верстка: Дейниченко О. В.

*Рекомендовано до друку
науково-методичною радою наукової бібліотеки
Маріупольського державного університету
(протокол № від . .2016 р.).*

НЗ4 Науково-дослідна діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету : матеріали IV науково-методичного семінару. 25 лютого 2016 р. / ред. А. П. Шакула. – Маріуполь : МДУ, 2016. – 149 с.

У виданні представлено матеріали і статті співробітників наукової бібліотеки Маріупольського державного університету з науково-дослідної роботи за 2015 р.

Видання може стати в нагоді як співробітникам бібліотек, так і всім, кого цікавить діяльність вузівської бібліотеки.

ББК 91
УДК 012